

# Soluții inteligente pentru restabilirea monumentelor istorice căzute sub ruină

**Elena SOLOMON,**

*Facultatea de Administrație Publică, SNSPA*

*„Administrația publică constituie una dintre cele mai utile activități umane, regăsită pretutindeni, în toată complexitatea vieții sociale.”*

*(Mihai Seculea,*

*Drept administrativ, Vol. I, pg. 3)*

## **Rezumat:**

*Se spune ca realitatea contemporană, are la bază o istorie îndelungată. Existența anumitor evenimente și momente istorice este atestată, alături de scrierile lăsate de istorici, de construcțiile apărute de-a lungul veacurilor, de cetățile medievale aflate în ruină, biserici, castele, conace, edificii civile și alte monumente ce sunt în mare parte integrate atât în patrimoniul cultural cât și în patrimoniul turistic. Însă, atitudinea socială față de aceste prețioase moșteniri culturale cu potențial turistic antropoc, denotă nepăsare și lipsă de interes în legătură cu prezervarea lor. Câteva din cauzele care au determinat această situație, sunt determinate de inactivitatea urbanismului operațional, în privința aspectelor dinamice ale morfologiei urbane și ale proceselor de transformare care afectează reabilitarea centrelor istorice și de lipsa de conștientizare, participare activă a cetățenilor la soluționarea și dezbateră problemelor de urbanism (Alexandru, D., 2016). Un vechi subiect pe plan local este cel al edificiilor istorice, abandonate de proprietari, aflate în ruină sau în stare de degradare, fapt ce prezintă un grav pericol public, din care se poate naște răspunderea civilă delictuală pentru ruina edificiului, reglementată de Noul Cod Civil. Pentru prevenirea situațiilor de acest gen, autoritățile ar putea apela facilități fiscale, scutiri de impozite și programe de creditare pentru deținătorii acestor tipuri de edificii, spun specialiștii în domeniu împreună cu cei de la wall-street.ro. În acest articol se regăsesc atât explicații și argumente juridice, culturale, economice, propuneri, soluții cât și exemple pentru salvarea acestor edificii.*

**Cuvinte cheie:** patrimoniu, cultural, turism, edificiu, urbanism, soluții.

## 1. Introducere

Juristul roman Domitus Ulpian preciza în „Digesta in Corpus Iuris Civilis, I”, Ed. XVI, că dreptul roman, era format din două ramuri, cea a dreptului public și cea a dreptului privat, diferența între cele două constând în natura intereselor ocrotite, respectiv interesele publice și interesele individuale, situație ce își găsește aplicarea și în zilele noastre. Din ramura dreptului public făceau parte *dreptul administrativ*, dreptul financiar, constituțional, penal, iar din grupa dreptului privat făceau parte dreptul civil și comercial, clasificare ce se păstrează și azi.

Mircea Djuvara, în Teoria Generală a dreptului, spunea că dreptul public domină dreptul privat, iar cel privat exercită mare influență asupra dreptului public, în care dreptul constituțional are o pondere destul de mare, dar care co-există cu dreptul civil (drept comun).

De exemplu, în cazul în care ruina unui edificiu, cauzează prejudicii care îndeplinesc condițiile de angajare a răspunderii civile delictuale conform art. 1378 N.C.C, indiferent dacă imobilul este proprietate publică sau privată, se vor aplica regulile dreptului civil. Mai exact, în cazul în care o clădire istorică, proprietate publică la nivel local sau național, se află în stare de degradare sau de ruină, nu este necesară dovedirea vreunei culpe personale contra proprietarului, dacă dauna produsă este rezultatul lipsei de întreținere sau a unui viciu de construcție.

### 1.1. Semnificația termenilor edificiu, ruină, viciu de construcție și lipsa întreținerii bunului imobil.

Prin termenul *edificiu* se înțelege acea construcție sau lucrare îndeplinită de mâna omului, prin folosirea de materiale, care încorporate în sol vor deveni bun imobil prin natura sa (exemplu: clădirile, podurile, gardurile încorporate în sol, barajele, monumentele, inclusiv construcții subterane precum canalizările, conductele de gaz și apă, cablurile subterane, pivnițele, etc.).

*Ruina edificiului*, în accepțiunea Noului Cod Civil, reprezintă atât o dezagregare a materialului din care sunt realizate acestea, cât și dărâmarea integrală a construcției, cauzând prejudicii unei persoane sau bunurilor unei persoane prin căderea acesteia. Nu vor fi incluse însă în noțiune demolările voluntare, cutremurele, incendiile sau alte calamități naturale, proasta funcționare sau lipsa anumitor bunuri imobile prin destinație, ci doar *dărâmarea involuntară* sau *dezagregarea*.

*Ruina* trebuie să fie rezultatul evident a lipsei de întreținere sau al vechimii, ori a unui viciu de construcție. Expresia *întreținerea edificiului* cuprinde obligațiile proprietarului de a se îngriji de lucrul său, asupra căruia deține un drept real de proprietate și care se afla în paza sa juridică și materială, de a efectua reparațiile necesare, fiind obligat prin lege.

*Viciul de construcție* reprezintă acel defect sau neajuns al imobilului sau unei părți din imobil, survenit din cauza nerespectării cerințelor de proiect sau a normelor de construcție. Viciile se împart în *vicii aparente* și *vicii ascunse*, caz în care, răspunderea civilă se angajează în mod diferit, în funcție de culpa celor ce au contribuit la crearea unui viciu de construcție.

Pentru angajarea răspunderii civile delictuale, în temeiul art.1378 NCC, trebuie îndeplinite următoarele patru condiții:

1. existența prejudiciului;
2. fapta ilicită și anume ruina edificiului sau desprinderea unei părți din acesta care este urmare a unui viciu de construcție sau lipsa întreținerii edificiului (vechimea se asimilează cu lipsa întreținerii edificiului);
3. raportul de cauzalitate dintre ruina edificiului sau desprinderea unor părți din acesta și prejudiciul suferit de victimă;
4. vinovăția.

## **1.2. Obligațiile administrative ale proprietarilor și ai posesorilor de monumente istorice**

Pentru a proteja monumente istorice proprietarii și titularii dreptului de administrare sau ai altor drepturi reale asupra monumentelor istorice sunt obligați:

a) **să întrețină, să folosească și să exploateze** imobilul numai cu respectarea prevederilor legii și a Obligației privind folosința monumentului istoric;

b) **să asigure paza, integritatea și protecția** monumentelor istorice, să ia măsuri pentru prevenirea și stingerea incendiilor, să asigure efectuarea lucrărilor de conservare, consolidare, restaurare, reparații curente și de întreținere a acestora în condițiile legii;

c) **să înștiințeze de urgență**, în scris, direcția pentru cultura, culte și patrimoniul cultural național județeană, precum și primarul orașului ori al comunei respective despre orice modificări sau degradări în starea fizică a monumentelor istorice deținute și aflate în teritoriul unității administrativ-teritoriale;

d) **să înștiințeze de urgență**, în scris, direcția pentru cultură, culte și patrimoniul cultural național județeană, precum și primarul orașului sau al comunei respective despre descoperirea întâmplătoare a oricăror construcții, elemente de construcții, a unor piese de inventar fix ori mobil sau a unui vestigiu arheologic necunoscut anterior, asigurând păstrarea descoperirilor în condițiile legii, pana la sosirea delegatului instituției de specialitate, dar nu pentru mai mult de 15 zile;

e) **să asigure, accesul specialiștilor** desemnați de direcțiile pentru cultura, culte și patrimoniul cultural național, în vederea constatării stării de conservare sau pentru efectuarea de cercetări, inclusiv arheologice, de expertizare a monumentelor istorice și pentru operațiunile de evidență;

f) în cazul în care solicită descărcarea imobilului de sarcină arheologică, **să finanțeze săpătura**, cercetarea arheologică, elaborarea documentației aferente, conservarea și protejarea eventualelor vestigii descoperite cu ocazia efectuării cercetării arheologice;

g) **să obțină avizele** prevăzute de lege pentru toate intervențiile;

h) **să asigure efectuarea lucrărilor de conservare, consolidare, restaurare**, precum și a oricăror alte lucrări, conform prevederilor legale, numai de către persoane fizice sau juridice atestate în acest sens și să prevadă în contracte condițiile și termenele de execuție cuprinse în avizul de specialitate;

i) să respecte toate condițiile și termenele de execuție cuprinse în avizul de specialitate atunci când executa ei înșiși lucrări de întreținere curentă sau orice alte intervenții;

j) **să permită**, pe baza prevederilor contractuale, **executarea intervențiilor** asupra monumentelor istorice deținute, în cazul în care acestea sunt inițiate și finanțate de persoane juridice abilitate;

k) **să permită montarea** și să întrețină însemnul distinctiv care marchează calitatea de monument istoric a imobilului;

l) **să obțină avizul** direcției pentru cultura, culte și patrimoniul cultural național județene, și să asigure pe propria răspundere condiții corespunzătoare de vizitare, fotografiere, filmare, reproducere și de publicitate în cazul în care, la solicitarea lor, proprietarii introduc monumentele istorice în circuit public;

m) **să comunice direcției** pentru cultura, culte și patrimoniul cultural național județene, orice schimbare a titularului dreptului de proprietate, de administrare sau a altor drepturi reale, după caz, asupra monumentelor. (Legea 422 din 2001, privind protejerea monumentelor istorice)

### 1.3. Cadrul legal al monumentelor istorice

Actul normativ principal al monumentelor istorice este *legea 422/18.06/2001*, modificată și republicată. Din această lege, reiese că monumentul istoric este acel bun imobil, construcție sau teren situat pe teritoriul României, semnificative pentru istoria, cultura și civilizația națională. Acestea sunt parte integrantă a patrimoniului național și au regim juridic prestabilit. (<http://www.avocatnet.ro>)

## 2. Legea nr.350/2001 privind urbanismul și amenajarea teritoriului

Tabel 1.

Scop de bază	Armonizarea politicilor sociale economice, ecologice și culturale, la nivel local și național pentru asigurarea unui echilibru în dezvoltarea anumitor zone din țară, prin creșterea coeziunii și eficienței între relațiile sociale și economice;
Obiective principale	<ul style="list-style-type: none"><li>• utilizarea rațională a teritoriului;</li><li>• dezvoltarea economică și socială echilibrată a regiunilor;</li><li>• gestionarea rațională a mediului și a resurselor naturale;</li><li>• îmbunătățirea calității vieții;</li></ul>
Planul de amenajare	Caracterul director al planului de amenajare a teritoriului național prezintă sinteza programelor strategice sectoriale pe termen mediu și lung pentru întreg teritoriul țării, strategii fundamentate pe Strategia de dezvoltare teritorială a României ( <a href="http://www.sdtr.ro/">http://www.sdtr.ro/</a> ), planul de amenajare fiind constituit pe secțiuni specializate.

Sursa: Alexandru D., 2016

Ministerul Culturii și Cultelor, împreună cu administrația locală sunt autoritățile principale implicate în protecția monumentelor istorice și care se ocupă cu dezvoltarea planurilor urbanistice.

### 3. Rolul și valoarea monumentelor istorice în patrimoniul turistic și cultural

*„Patrimoniul turistic reprezintă ansamblul de elemente naturale, sociale, economice, culturale, dar și totalitatea amenajărilor (căi de comunicație, bază de cazare, odihnă, tratament, masă, amenajări pentru distracții și instrucție destinate activităților turistice de pe un teritoriu (oraș, județ, regiune, țară etc.).*

*Potențialul turistic constituie ansamblul elementelor naturale și antropice de pe un teritoriu care stârnesc interesul turiștilor conducând la realizarea unor activități turistice. În literatura străină deseori pentru potențial turistic se utilizează termenul de destinație turistică.*

*Obiectivele turistice de natură antropică, constituie rezultatul gândirii și activităților multiple ale oamenilor de-a lungul milenilor. Această grupă include: Obiective turistice de natură istorică care în majoritate sunt urme de cultură materială și vestigii de așezări și cetăți din epoci diferite. În această grupa se includ.*

- *Obiective turistice cu însemnătate arhitectonică și artistică (ex:biserici, edificii civile, statui, muzee case memoriale);*
- *Obiective turistice de natură istorică (ex:urme de așezări și culturi din paleolitic, locuri de bătălii semnificative pentru istorie).” (citât: Ielenicz M., Comănescu L.).*

#### 3.1. Clasificarea monumentelor istorice conform legii

**Tabel 2.**

1. Monument	-construcție sau o parte de construcție -instalații, componente artistice, mobilă interioară sau exterioară, parte integrantă din construcții -lucrări artistice comemorative, funerare, de for public, împreună cu terenul aferent delimitat topografic, care constituie mărturii cultural-istorice semnificative din punct de vedere arhitectural, arheologic, istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific sau tehnic;
2. Ansamblu	Grup coerent (istoric, cultural, arhitectural, urbanistic ori muzeistic) de construcții urbane, rurale și terenul aferent, care împreună formează o unitate delimitată topografic cu rol de mărturie culturală (semnificativ din punct de vedere istoric, artistic, etnografic, religios, social, științific, tehnic);
3. Sit	Teren delimitat topografic cuprinzând acele creații umane în cadrul natural care sunt mărturii cultural istorice (semnificative din punct de vedere arhitectural, urbanistic, arheologic, tehnic, științific, etnografic, social sau al peisajului cultural);
4. Grupa A	Monumente istorice cu valoare națională și universală;

5. Grupa B	Monumente istorice reprezentative pentru patrimoniul cultural local.
------------	--

*Sursa:* <http://www.avocatnet.ro>

Regimul juridic specific acestor categorii de bunuri este reprezentat de dreptul de preemțiune (drept de întâietate pentru calitatea de cumpărător în cazul unei vânzări) al Statului Român, prin Ministerul Culturii și Patrimoniului Național ori al unităților administrativ-teritoriale, pentru monumentele istorice clasate în grupa A și B, sub sancțiunea nulității absolute a vânzării. Astfel, proprietarii care intenționează să-și vândă monumentele istorice transmit mai întâi Ministerului Culturii și Patrimoniului Național, o **înștiințare privind intenția de vânzare**, însoțită de documentația stabilită prin ordinul ministrului Culturii și Patrimoniului Național. (<http://www.avocatnet.ro>)

### 3.2. Situația Cazinoului Constanța

Monumentele chinuie poporul, iar poporul chinuie monumentele (<http://arhitectura-1906.ro>) cazinoul Constanța, fiind unul din cazuri. Acesta, se numără printre bunurile culturale de excepție, valoros prin mărturia documentară transmisă, de unde se naște obligația socială și colectivă de a-l păstra.

Recunoscut în toată țara, înainte și în Europa, Perla de pe țărmul Constanței prinde rădăcini încă din anul 1904, când începe construirea ei. Edificiul, făcut în stil Art Nouveau, este inspirat din celelalte modele de cazinou ale Europei. Construcția este gata abia în 1910, iar inaugurarea sa este făcută doi ani mai târziu, perioadă în care presa locală, critica rezultatul final, considerându-l de prost gust și împopoțonat. În ciuda criticilor, cazinoul se bucură de popularitate mare în rândul turiștilor din toată Europa.

În primul și al doilea Război Mondial, a fost transformat în spital și deși afectat de bombardamente, este renovat de fiecare dată. Ultimele renovări au loc în anii 1986-1988. În tot acest timp, Perla Constanței a continuat să strălucească. În jurul anilor 2000, a trecut în administrația publică a primăriei Constanța, moment în care începe declinul său, sclipirea de odinioară pierzându-se rapid în câțiva ani. Cazinoul este plimbat dintr-o parte în cealaltă, de la diverse firme de investiții, la diferite autorități, sfârșind în administrația Companiei Naționale de Investiții, fără să se fi găsit și investitorii.

Astăzi, una din clădirile emblemă ale Constanței, așteaptă plictisit și singur pe Bvd. Elisabeta, în paragină, să-și recapete gloria de care s-a bucurat aproape un secol. Autoritățile dau dovadă de indiferență promițând multe, dar fără să facă nimic, iar acum cazinoul se află între prea târziu și lipsă de fonduri. De fapt, n-ar fi nici singurul.

### 4. Soluții pentru salvarea monumentelor istorice

- Înființarea unui sistem de facilități fiscale pentru proprietarii monumentelor istorice care intenționează să promoveze proiecte de investiții pentru restaurarea/consolidarea respectiv punerea în valoare a patrimoniului cultural național (scutiri de la plata TVA, scutiri de la plata avizelor, autorizațiilor

necesare dezvoltării acestor proiecte, diminuarea birocrăției etc.) (426-analiza%20socio-economica);

- Cadrul legislativ îmbunătățit cu norme care să stimuleze sponsorizarea și responsabilitatea social corporatistă, să încurajeze potențialii beneficiari din domeniul cultural și să dezvolte proiecte de investiții cu sprijin financiar nerambursabil (426-analiza%20socio-economica);

- Înlăturarea discriminării în politicile de încurajare a accesului la finanțare raportat la ONG-urile sau instituțiile publice de cultură(426-analiza%20socio-economica);

- În analizele și sondajele efectuate de curând, în studiul intitulat „Contribuția industriilor creative la nivelul economiei naționale, Promovarea Antreprenoriatului în Industrii Creative”, s-a putut observa o sensibilitate a sectorului industriei culturale și creative la dinamica mediului economic, "deoarece bunurile culturale nu intră în prioritățile de consum normale – în perioada de creștere economică, sectorul ICC a avut o creștere peste media națională, în timp ce momentul de debut al crizei economice (2008-2009) a semnalat cea mai abruptă prăbușire a creșterii economice din partea aceluiași sector amintit; în anul 2009, cifra de afaceri din sectorul ICC a scăzut prin raportare la anul precedent, dar a rămas mai mare decât cea raportată pentru perioada 2006-2007, ceea ce demonstrează faptul că, în ciuda crizei economice, se poate observa o consolidare și chiar o dezvoltare a pieței de bunuri culturale care trebuie întreținută și încurajată prin investiții consistente alocate pentru intervalul 2014-2020" (citat:426-analiza%20socio-economica%20GL%20Crestere%20economica%20prin%20cultura.pdf);

- Primăria Oradea a venit cu soluții în vederea prezervării monumentelor istorice astfel că va acorda proprietarilor unor astfel de imobile, împrumuturi rambursabile pe 5 ani, fără dobândă. În plus, finanțează în procent de 20% din valoarea totală a lucrărilor, reduce birocrăția, facilitând obținerea autorizației de construire, scutind proprietarii timp de 5 ani de la plata impozitului. Soluții sunt și pentru cei care nu își repară contractia prin supra-impozitare: de trei ori mai mult decât restul proprietarilor; (<http://www.hotnews.ro>)

Tot primăria Oradea venea în 2009 cu o restaurare model pentru celelalte autorități locale. Astfel, în termen de 10 luni reușește să restaureze fațada principală a Mănăstirii Ursulinelor, o adevărată bijuterie arhitecturală, situată pe strada Republicii;

- Adaptarea curriculei din licee și universități în conformitate cu nevoile sectorului cultural prin:

- ✓ organizarea de cursuri, publicitate, antreprenoriat/impresariat cultural, artistic și creativ;
- ✓ facilitarea și promovarea accesului la conținutul cultural pentru sectoarele integrate industriei culturale și creative și pentru patrimoniul cultural;
- ✓ proiectarea/trasarea infrastructurilor TIC biblioteci urbane și rurale, teatre, respectiv muzee, centre culturale, obiective de patrimoniu, în scopul identificării și suplínirii lipsurilor;

- ✓ dezvoltarea de produse TIC cu un conținut cultural și creativ, facilitarea accesului digital la patrimoniul cultural material și imaterial;
- ✓ promovarea programelor de training pentru beneficiarii din zonele rurale fără competențe TIC, prin prezentarea gestionării obiectivelor de patrimoniu cultural (426-analiza%20socio-economica);
- O altă soluție viabilă pentru salvarea acestor monumente istorice poate fi și servitutea urbanistică, o instituție nouă în practica românească, nefiind consacrată în legislația de urbanism și amenajare a teritoriului. NCC definește servitutea ca fiind sarcina care grevează un imobil pentru uzul sau utilitatea altui proprietar. Utilitatea economică a fondului dominant sau constă într-o sporire a confortului acestuia. Prin instituirea unei servituți urbanistice nu s-ar realiza o trecere forțată în proprietatea publică a unor imobile aflate în proprietate privată, față de expropriere, care nu ar fi o măsură constituțională, chiar dacă amândouă au un element comun și anume utilitatea publică. Astfel că un proprietar de imobil monument istoric, care nu are posibilitatea să-l întrețină și să-l valorifice, „ar trebui să respecte constrângerile urbanistice sub a cărui incidență intră proprietatea sa, folosind imobilul conform destinației stabilite în planurile urbanistice” (Alexandru, D., 2016), cu o implicare activă din partea autorităților, prin conservarea lor în timp util.

## 5. Concluzii

A fi proprietarul unui monument istoric, e mai degrabă o corvoadă în ziua de azi, decât un beneficiu, din cauza absenței urbanismului operațional, a legislației interpretabile și confuze, care nu stimulează investițiile, dar și a lipsei de interes și indiferenței atât din partea autorităților cât și a cetățenilor.

În România, sute de clădiri istorice, zac aproape dărămate de trecerea timpului și din lipsa întreținerii. Pe lângă promisiuni nenumărate, acțiunile autorităților în vederea conservării acestor edificii se numără pe degete. Pe lângă faptul că se pierde patrimoniul cultural românesc, totodată există și riscul producerii de accidente pentru localnici și trecători, prin surparea clădirilor sau prin căderea unor bucăți din fațadele degradate.

Pentru comunitatea locală și națională, un monument istoric este o resursă economică bogată, dar care necesită într-adevăr investirea unei sume de bani considerabilă. Din păcate aceste sume nu sunt folosite în acest scop, probabil din cauza faptului că pentru amortizarea investiției, ar fi nevoie de timp îndelungat. Acest aspect nu ar trebui să reprezinte un impediment, având în vedere că monumentele istorice restructurate nu ar reprezenta doar o resursă cotidiană, ci și una viitoare, de a cărei valoare se pot bucura și următoarele generații.

---

## Bibliografie

---

Noul Cod Civil;  
Legea 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice;  
Iftene I., Bălan E., Văcărelu M., (2016), *Procedura administrativă necontencioasă*, pg. 227-237;



Boroi G., (2005), *Drept Civil, Drepturile Reale Principale, Obligațiile*, Ed. Dareco;

Eliescu M., (1972), *Răspunderea Civilă Delictuală*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București;

Pricope P., (2013), *Răspunderea civilă delictuală*, Ed. Hamangiu;

<http://arhitectura-1906.ro/2012/06/patrimoniul-locuit-de-ce-ne-chinuim-cu-monumentele-noastre/> accesat 11.01.2017;

[https://mihaisecula.files.wordpress.com/2013/05/drept-administrativ-partea-a-i\\_a.pdf](https://mihaisecula.files.wordpress.com/2013/05/drept-administrativ-partea-a-i_a.pdf) accesat 12.01.2017;

[http://www.historia.ro/exclusiv\\_web/general/articol/curtea-domneasc-dobreni-ajuns-o-ruin-plin-gunoaie](http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/curtea-domneasc-dobreni-ajuns-o-ruin-plin-gunoaie) accesat 13.01.2017;

<http://m.gandul.info/eu-primar/cazinoul-din-constanta-simbolul-in-ruina-al-minciunilor-electorale-15367743>, accesat 12.01.2017;

<http://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/istorie-in-ruina-cladiri-monument-se-degradeaza-in-lipsa-reparatiilor-cum-pot-ajuta-autoritatile-locale-244450> accesat 11.01.2017;

[http://www.hotnews.ro/stiri-administratie\\_locala-15545926-oradea-proprietarii-cladirilor-din-centrul-istoric-obligati-reabiliteze-fatadele.htm](http://www.hotnews.ro/stiri-administratie_locala-15545926-oradea-proprietarii-cladirilor-din-centrul-istoric-obligati-reabiliteze-fatadele.htm) accesat 13.01.2017;

[http://www.hotnews.ro/stiri-administratie\\_locala-21199236-studiu-caz-solutie-gasit-primaria-oradea-pentru-repara-cladirile-darapanate-din-centrul-istoric-scutiri-taxe-credite-fara-dobanda-versus-supraimpozitare-pentru-cine-nu-respecta-legea.htm](http://www.hotnews.ro/stiri-administratie_locala-21199236-studiu-caz-solutie-gasit-primaria-oradea-pentru-repara-cladirile-darapanate-din-centrul-istoric-scutiri-taxe-credite-fara-dobanda-versus-supraimpozitare-pentru-cine-nu-respecta-legea.htm) accesat pe 11.01.2017;

[http://www.avocatnet.ro/content/articles/id\\_27997/Casa/noastra,/monument/istoric./Ce/obligatii/avem/ca/proprietari?.html](http://www.avocatnet.ro/content/articles/id_27997/Casa/noastra,/monument/istoric./Ce/obligatii/avem/ca/proprietari?.html) accesat pe 11.01.2017;

[http://www.monumenteiasi.ro/pagina.php?v=imobil\\_protejare\\_si\\_obligatii](http://www.monumenteiasi.ro/pagina.php?v=imobil_protejare_si_obligatii) accesat pe 11.01.2017;

<http://www.ziare.com/social/lucrari/restaurare-model-a-unei-vechi-cladiri-din-oradea-869651> accesat pe 12.01.2017;

<http://www.wall-street.ro/articol/Real-Estate/149877/cladiri-istorice-ruina-salvare.html> accesat pe 12.01.2017;

[http://www.unibuc.ro/prof/ene\\_m/docs/2016/oct/29\\_12\\_50\\_595\\_PTR-III.pdf](http://www.unibuc.ro/prof/ene_m/docs/2016/oct/29_12_50_595_PTR-III.pdf) accesat pe 11.01.2017;

<http://www.umpcultura.ro/Files/uploads/426-analiza%20socio-economica%20GL%20Crestere%20economica%20prin%20cultura.pdf> accesat pe 12.01.2017.